

Statenbrief

Aan Provinciale Staten

Onderwerp	Bijdrage provincie Utrecht in aanpak laaggeletterdheid
Datum	02-07-2024
Documentnummer	UTSP-1246239101-217
Van	Menke Jonge Poerink
Telefoonnummer	+31618520182
E-mailadres	menke.jongepoerink@provincie-utrecht.nl
Domein/opgave	SLO
Team	PL1
Portefeuillehouder	Van Muilekom
Bijlage	Onderzoeksrapport Maurice de Greef 'Uit de taalproblemen in Utrecht'

Geachte leden van Provinciale Staten,

Essentie / samenvatting:

Er is een plan van aanpak opgesteld voor de bijdrage van de provincie Utrecht in de aanpak van laaggeletterdheid. Deze is opgesteld aan de hand van adviezen uit het onderzoeksrapport van hoogleraar Maurice de Greef en meerdere gesprekken met partijen in het veld. Meerdere teams, zoals team Sociale Agenda, Cultuur, Erfgoed & Recreatie, Vitale Wijken en Economie, zijn bezig met het voorbereiden van de activiteiten uit dit plan van aanpak en hiermee worden stappen gezet in de bijdrage van de provincie in de aanpak van laaggeletterdheid.

Middels de Statenbrief 'Bijdrage provincie Utrecht in aanpak laaggeletterdheid' worden de Provinciale Staten op de hoogte gesteld van de rol van de provincie in de aanpak van laaggeletterdheid. De activiteiten die benoemd worden in deze brief zijn opgesteld met oog op de rol die de provincie op kan pakken binnen de financiële randvoorwaarden in de begroting.

Inleiding

In juni 2020 is bij de vaststelling van het Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023 de [motie \(22\) 'van inspireren kun je leren'](#) aanvaard, waarbij wij als college zijn verzocht om een conferentie te organiseren om samenwerking op laaggeletterdheid in de provincie te verbeteren. Hierover zijn met verschillende programma's en partners uit het netwerk, zoals stichting Lezen en Schrijven, de Rijksoverheid en BISC, gesprekken gevoerd. Uit deze gesprekken kwam naar voren dat partners een eenmalige conferentie als niet waardevol zagen.

In vervolgesprekken met onder andere de arbeidsmarktregio's, bibliotheken, Stichting Lezen en Schrijven en gemeenten is onderzocht wat dan wél een waardevolle bijdrage zou kunnen zijn. Gezien de complexiteit van het probleem en het speelveld, waarin gemeenten sinds 2020 de regie hebben voor de aanpak van laaggeletterdheid, is destijds door de gesprekspartners geadviseerd om eerst een onderzoek te laten uitvoeren naar hoe het er in onze provincie voor staat met de aanpak van laaggeletterdheid. En welke rol de provincie Utrecht kan spelen bij het verminderen van laaggeletterdheid. Tijdens de Commissie BEM van 25-01-2023 bent u via [deze memo](#) op de hoogte gesteld van de uitvoer van motie 22 'van inspireren kun je leren', middels het laten uitvoeren van de onderzoeks-/adviesopdracht. Dit onderzoek is uitgevoerd door Maurice de Greef, hoogleraar met een Unesco leerstoel aan de Universiteit van Brussel op het gebied van volwasseneneducatie. De motie werd hiermee afgedaan.

Voor uitvoer van het [amendement 7 'Laaggeletterdheid'](#) dat is ingediend bij het vaststellen van het Beleidskader Sociale Agenda 'Wij doen mee!' en vanwege de actualiteit van het thema, is een plan van aanpak opgesteld hoe wij als

provincie willen bijdragen aan de aanpak van laaggeletterdheid. De resultaten vanuit het onderzoek van Maurice de Greef zijn hierbij als leidraad genomen. Middels deze Statenbrief brengt het college u, zoals begin dit jaar afgesproken, graag op de hoogte van de resultaten van het onderzoek en de bijdrage die de provincie wil vervullen in de aanpak van laaggeletterdheid.

Samenvatting resultaten onderzoeks-/adviesrapport

Het gehele onderzoeksrapport is bijgevoegd in de bijlage. Hieronder treft u een korte samenvatting van de hoofdlijnen van het rapport.

Stand van zaken provincie Utrecht

Provincie Utrecht heeft ca. 86.000 inwoners die laaggeletterd zijn en een aanzienlijke groep potentieel laaggeletterden. Als gevolg hiervan kunnen deze inwoners niet optimaal deelnemen aan de samenleving en/of een goede plek op de arbeidsmarkt vinden. Laaggeletterdheid heeft een impact op veel levensdomeinen, zoals financiële zekerheid, fysieke en mentale gezondheid en werk.

Kansen en knelpunten

Vanuit datgene wat al gebeurt om laaggeletterdheid terug te dringen is er een aantal kansen en knelpunten te noemen:

1. Er is een sterk bewustzijn over het probleem van laaggeletterdheid, maar samenwerking tussen organisaties verdient meer aandacht;
2. Er is meer aandacht nodig voor het herkennen van laaggeletterdheid en op wat voor manier mensen doorverwezen kunnen worden om hulp/begeleiding te krijgen;
3. Het is van belang om meer te focussen op werving van NT1'ers (Nederlands als moedertaal);
4. Het is van belang dat er meer maatwerk komt, we dichterbij de doelgroep gaan staan en er meer gefocust wordt op leren vanuit de intrinsieke motivatie.

Mogelijke rollen provincie Utrecht

Aan de hand van interviews met verschillende partners binnen de arbeidsmarktregio's zijn er zeven verschillende rollen geformuleerd die de provincie Utrecht eventueel zou kunnen vervullen (pagina 12 – 14 van het onderzoeksrapport). Belangrijk hierbij is dat dit rollen zijn die genoemd zijn door partners en niet geheel aansluiten bij de positie van onze organisatie in het veld:

1. Verbinder met het sociale domein: provincie Utrecht kan verbindingen leggen met en tussen partners binnen maar ook buiten het sociaal domein zoals sociale werkvoorzieningen, zorg en welzijn en werkgevers.
2. Aanjager: provincie Utrecht kan de bewustwording van de problematiek vergroten onder andere bij partners in de sectoren: arbeid, zorg, schulphulpverlening en welzijn.
3. Initiator van samenwerking: provincie Utrecht kan nog een stap verder gaan en de samenwerking tussen partners aangaan. Ook kan zij de rol van kennismakelaar invullen en zorgdragen voor kennisdeling.
4. Marketeer: een campagne opzetten met een eenduidig beeld en boodschap.
5. Beleidsmaker: aanvullend provinciaal beleid maken om te sturen op de aanpak van laaggeletterdheid.
6. Onderzoeker: de opgave nader in beeld brengen en de voortgang monitoren in de aanpak van laaggeletterdheid.
7. Financier: de provincie kan financiële steun bieden aan projecten of trajecten voor de aanpak van laaggeletterdheid (middels bijvoorbeeld subsidies of opdrachten).

Mogelijke taken provincie Utrecht

Naast de bovengenoemde rollen zijn er op basis van de gemaakte analyse in het onderzoek ook drie taken geformuleerd die de provincie op zich zou kunnen nemen bij de aanpak van laaggeletterdheid, aanvullend op de aanpak die al vanuit de arbeidsmarktregio's wordt uitgevoerd (nadere uitwerking treft u op pagina 15 – 16 van het onderzoeksrapport):

1. Vergroten bereik NT1'ers
2. Kennisdeling in het sociale domein
3. Agendasetting

Plan van aanpak

Op basis van de aanbevelingen uit het onderzoek en gesprekken met partners en gemeenten, is er een plan van aanpak opgesteld voor de provinciale bijdrage aan de aanpak van laaggeletterdheid. Het plan van aanpak is gericht op het jaar 2024, met een doorkijk naar 2025. De activiteiten voor 2024 zijn allemaal reeds voorbereid. De activiteiten sluiten aan op de behoeften uit het veld en zijn een waardevolle en passende bijdrage van de provincie aan het versterken van basisvaardigheden (en daarmee het verminderen van laaggeletterdheid). De activiteiten zijn aanvullend op de doelen en activiteiten van de verschillende beleidsteams en programma's waar vanuit regulier beleid van de provincie al ingezet wordt op aanpak laaggeletterdheid en legt verbinding tussen de verschillende activiteiten en partners.

In de bijdrage van de provincie staan 3 pijlers centraal waar we ons in 2024 op gaan focussen:

1. Verbindingen maken en stimuleren van samenwerking
 - Vanuit de rollen 'initiator van samenwerking' en 'verbinder met sociaal domein'
2. Gebruik van monitoring en data
 - Vanuit de rollen 'onderzoeker', 'initiator van samenwerking' en 'aanjager'
3. Versterken aanpak laaggeletterdheid in het veld, met focus op NT1
 - Vanuit de rollen 'initiator van samenwerking', 'financier' en 'verbinder met sociaal domein'

Doelstellingen en activiteiten

De provincie Utrecht wil dat zoveel mogelijk inwoners van de provincie mee kunnen doen in de samenleving. Kunnen lezen, schrijven en rekenen en digitale vaardigheden zijn daarvoor essentieel. Provincie Utrecht wil een zinvolle bijdrage leveren aan de aanpak van laaggeletterdheid en het vergroten van basisvaardigheden. Deze inzet dient een aanvulling te zijn op de activiteiten die voortvloeien vanuit de (wettelijke) taken en verantwoordelijkheden van gemeenten en arbeidsmarktregio's.

We gaan daarom werken aan een effectievere aanpak van (digitale) laaggeletterdheid in de provincie Utrecht. Taken die we hierin gaan oppakken ter aanvulling van al lopende activiteiten in het versterken van basisvaardigheden zijn:

1. Meer verbinding, kennisdeling en samenwerking bij gemeenten en organisaties die bezig zijn met de aanpak van laaggeletterdheid;
2. Vergroten van de inzet van data en monitoring;
3. Versterken aanpak laaggeletterdheid in het veld

Om deze doelen te bereiken zijn meerdere activiteiten opgesteld waar we als provincie mee aan de slag gaan.

Bij het opstellen van de activiteiten, is ten eerste rekening gehouden met de behoeften vanuit gemeenten en organisaties in het veld. Om de provinciale inzet en activiteiten verder aan te scherpen is afstemming geweest met de gemeenten Utrecht, Amersfoort, Nieuwegein, Zeist en Wijk bij Duurstede. Dit is gedaan door het organiseren van een groepsbijeenkomst en aanvullend met individuele gesprekken met Amersfoort, Nieuwegein, Zeist en Stichting Lezen & Schrijven. Vanuit het onderzoek en de aanvullende gesprekken die gevoerd zijn kwam duidelijk naar voren dat het van groot belang is dat we als provincie geen nieuwe activiteiten of projecten moeten opzetten, maar dat we aan moeten sluiten bij wat er al speelt in het veld. Daarbij werd duidelijk dat gemeenten en organisaties over het algemeen al verder zijn in hun aanpak voor het versterken van basisvaardigheden dan de provincie en dat wij hier als provincie zoveel mogelijk de ondersteunende en verbindende rol in moeten pakken. Als provincie zijn wij meer overkoepelend en door ons netwerk is het makkelijker om verschillende gemeenten en organisaties bij elkaar te brengen. Aangeraden werd dus ook om deze overkoepelende rol op te pakken.

Ten tweede zijn de speerpunten en activiteiten opgesteld op basis van beschikbare middelen en huidige capaciteit binnen de organisatie.

Hieronder een overzicht van de activiteiten voor 2024, met een doorkijk naar 2025:

Activiteit	Doel	Jaar	Samen met
(Mede-)Organiseren themabijeenkomst Leven Lang Ontwikkelen, vervolg van bijeenkomst november 2023 - Met onderdeel 'taalontwikkeling'	Het samenbrengen van partijen in het veld. De bijeenkomst heeft focus op het opbouwen van een netwerken, het versterken van samenwerkingen en het naast elkaar werken in plaats van langs elkaar.	2024	BiSC, bibliotheken, JobOn, ROC Midden Nederland, NL werkt aan werk
Datasessie(s) met gemeenten - Voor het ophalen van databehoeft	Komen tot betekenisvolle gegevens op het thema laaggeletterdheid, die meer handelingsperspectief en sturingsinformatie kunnen opleveren voor betrokkenen. Daarbij kan de data gebruikt worden voor het monitoren van de effectiviteit van de projecten die worden ingezet voor de aanpak van laaggeletterdheid. Ook geeft het een completer overzicht van de situatie op provinciaal niveau.	2024	Intern team 'Slimmer met data' en verschillende gemeenten, bibliotheken en Stichting Lezen en Schrijven
(Vervolg)pilot 'Werkgeversaankpak': hoe kunnen werkgevers hun werknemers ondersteunen in taalontwikkeling? - Doorontwikkeling van de pilot 'Bieb op de werkvloer' van BiSC	Omdat laaggeletterdheid veel voorkomt onder werkenden, werken we als provincie samen met een werkgever, BiSC en een social-designbureau (Muzus) aan een pilot voor het aanpakken van laaggeletterdheid op de werkvloer. Doel is om werkgevers te stimuleren de taalontwikkeling van hun medewerkers prioriteit te geven.	2024-2025	BiSC, bibliotheken, werkgevers, Muzus (social design bureau), ROC MN, UTA
Leesoffensief Utrecht	Versterken en uitbreiden van het Leesoffensief in provincie, waarbij het doel is om beter samen te werken aan leesbevordering en leesmotivatie. Dit wordt bereikt door het intensiveren van bestaande programma's, de samenwerking te versterken, kennis te delen en nieuwe projecten op te pakken.	2025	BiSC, bibliotheken, organisaties

Financiën

Om uitvoering te kunnen geven aan de provinciale bijdrage in de aanpak van laaggeletterdheid is er, zoals opgenomen in de Strategische College Agenda, een totaal van 300.000 euro vrijgemaakt in de begroting. Bij de eerste begrotingswijziging van 2024 is besloten deze middelen te verspreiden over 4 jaar (2024-2027) en hiermee komen we uit op 75.000 euro per jaar.

In 2024 worden de middelen ingezet om uitvoering te kunnen geven aan de bovengenoemde activiteiten. Hierbij zal het grootste deel van de middelen ingezet worden voor het uitvoeren en doorontwikkelen van de pilot 'Werkgeversaankpak' in samenwerking met BiSC en Muzes.

Alternatieve inzet

Bovenstaande activiteiten zijn niet de enige richtingen die onderzocht zijn. Er gebeurt in onze provincie vanuit verschillende organisaties en gemeenten al een hoop rondom het versterken van basisvaardigheden. Dit zorgt er ook voor dat er meerdere mogelijkheden zijn voor inzet vanuit de provincie. Hierbij is het echter van belang om goed te kijken naar hoe we als organisatie de juiste rol oppakken en dat deze rol een aanvulling is op de huidige aanpakken en ook daadwerkelijk een meerwaarde heeft. Hierbij moet uiteraard rekening gehouden worden met de middelen en de mogelijke inzet van capaciteit die de provincie heeft.

Er is gekeken naar hoe andere provincies aan de slag zijn met de aanpak van laaggeletterdheid. Hieruit blijkt dat dit verschilt van subsidieregelingen, tot samenwerking met lokale organisaties, tot het opzetten van kennisplatforms en het ontwikkelen van een podcast. Wat opvalt is dat alle provincies ook zeer uiteenlopende middelen tot hun beschikking hebben (van zo'n €100.000 tot €500.000 per jaar). Voor de provincie Utrecht is dit €75.000 per jaar. Daarbij hebben gemeenten sinds 2020 de regie bij de aanpak van laaggeletterdheid. Het actieprogramma 'Tel mee met Taal' van de Rijksoverheid ondersteunt hen daarbij, onder meer met subsidies. Via de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) ontvangen gemeenten elk jaar budget voor volwasseneneducatie en het versterken van de basisvaardigheden van hun inwoners. Hiermee bieden gemeenten volwassenen cursussen taal, rekenen en digitale vaardigheden aan. In 2024 is het WEB-budget voor gemeenten bij elkaar ruim 92 miljoen euro. Gemeenten in de provincie Utrecht gebruiken hun middelen voor het uitvoeren van onder andere de [gezinsaanpak](#), het vergroten van taalaanbod en het uitvoeren van verschillende pilots (bijv. Nieuwegein toTAAL gelukkig).

Als provincie hebben wij de keuze gemaakt om niet in te zetten op het subsidiëren van gemeenten of onze middelen te besteden aan directe opleiding voor laaggeletterden. Bijdragen op deze manier zullen flink oplopen in kosten en deze middelen zijn niet beschikbaar.

Met de activiteiten van de provincie Utrecht in de aanpak van laaggeletterdheid ondersteunt de provincie meerdere organisaties die zich inzetten voor het verbeteren van basisvaardigheden. Dit zijn organisaties die dicht op de bevolking staan en goed zicht hebben op de huidige problematiek van laaggeletterdheid. Ook zorgen de activiteiten ervoor dat er meer samenwerking gevonden wordt, of plaats gaat vinden, tussen verschillende partijen en voor meer verbinding tussen bestaande aanpakken.

Vervolprocedure / voortgang:

De komende maanden wordt er verder gewerkt aan eerdergenoemde activiteiten. Daarnaast wordt de opdracht rond het Leesoffensief Utrecht verder vormgegeven en blijven we in gesprek met het veld om zicht te houden op kansen voor het versterken van de aanpak van laaggeletterdheid in 2025. Hierin zal wederom de focus liggen op het versterken van al bestaande trajecten. Daarbij zal er verder gekeken worden hoe we het gebruik van data en monitoring kunnen stimuleren. Ook zal de pilot 'Werkgeversaankpak' doorlopen in 2025.

Voor de jaren 2025 – 2027 zijn ook nog middelen beschikbaar voor de aanpak van laaggeletterdheid. Aangezien er veel gebeurt in de aanpak van laaggeletterdheid zal er per jaar een plan van aanpak opgesteld worden met activiteiten voor dat huidige jaar. Naast contact hierover met het veld wordt ook intern elk jaar weer gekeken naar kansen voor samenwerking met bestaande programma's. Daarbij wordt zoveel mogelijk vastgehouden aan de drie genoemde pijlers waarop gefocust wordt in de bijdrage van de provincie.

We houden u op de hoogte van de ontwikkelingen en activiteiten tijdens de tussenevaluatie van de Sociale Agenda in 2025 en middels de P&C producten.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter, mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen